

регулювання – на загальногрупові та спеціальні, за характером регулювання суспільних відносин – на культові й організаційно-функціональні норми.

Узагальнюючи риси релігійних норм як виду соціальних норм у їх співвідношенні з правовими нормами, зазначимо:

– релігійним нормам властиві засоби регулювання, дозвіл, зобов'язання, заборона;

– це мірило, зразок поведінки вірян за певних обставин, а також еталон суспільних відносин;

– настанови релігійної норми стосуються, зазвичай, не конкретних осіб, а широкого кола людей (членів церкви, конфесії тощо) чи якоїсь їх частини (священнослужителів, мирян);

– релігійна норма часто регулює такі відносини, що знаходяться поза компетенцією інших соціальних норм, оскільки вони виникають під час задоволення релігійних потреб;

– релігійні норми формулюють як веління, що їх необхідно виконувати, вони посилаються на волю Бога та вимагають покірності;

– релігійні норми невід'ємні від віри в надприродне, вони захищені посиланням на священні джерела, тобто підкріплені авторитетом надприродних сил.

Чорноус Юлія Миколаївна, професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ЕМПІРИЧНИЙ РІВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Криміналістичне забезпечення в теоретичному аспекті є сформованою науковою категорією криміналістики, а в практичному – діяльністю з розроблення та залучення криміналістичних рекомендацій до процесу розслідування злочинів. У зв'язку із різноманітністю поглядів щодо окресленого питання, слід акцентувати увагу на методологічних засадах криміналістичного забезпечення розслідування злочинів.

Методологія криміналістичного забезпечення розслідування злочинів спрямовується на пошук шляхів розв'язання ключової проблеми, яка полягає у протиріччі між двома видами діяльності – злочинної та правоохоронної, спрямованої на її розслідування. Ці два види діяльності реалізуються різними суб'єктами із протилежною метою, з використанням необхідних методів, засобів, прийомів діяльності.

Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів традиційно реалізують із використанням низки загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Однак слушним є зауваження А. Ф. Волобуєва, що під час опису криміналістичних методів пізнання в літературі припускаються недоліку, який полягає у змішуванні методів наукового та практичного пізнання. Обидва види пізнавальної діяльності ґрунтуються на використанні одних і тих самих філософських, загальнонаукових і спеціально наукових методів. Водночас використовують методи, обумовлені характером завдань, виконуваних суб'єктом пізнання. Тому слід розрізнити методи пізнання, які застосовують криміналіст-науковець і криміналіст-слідчий [1, с. 28].

Необхідність розмежування методів науки (наукового пізнання) і методів практики (практичного пізнання) підтверджують й інші вчені.

Так, на думку О. Ю. Головіна, не можна ототожнювати методи криміналістики як юридичної науки й методи, які реалізуються під час здійснення нею вивчення діяльності з розкриття та розслідування злочинів. За браку чіткої методології неможливо проводити об'єктивні криміналістичні наукові дослідження, здійснювати ефективне розроблення криміналістичних рекомендацій для слідчої практики [2, с. 31].

Методи пізнання у криміналістиці пов'язані з пізнанням події злочину та закономірностями утворення інформації про неї. Будь-яке пізнання ґрунтується на єдиних методологічних закономірностях, проте для окремих видів пізнання характерні певні особливості. Особливість слідчої діяльності обумовлена пізнавальними цілями, спрямована на отримання інформації про злочин, її здійснюють у формі доказування [3, с. 104–138]. З огляду на зазначене, слід відрізнити пізнання у кримінальному судочинстві від наукового, теоретичного

пізнання. Пізнання у кримінальному процесі теж має ознаки наукового пізнання [4, с. 127].

Співвідношення цих понять, на нашу думку, розкривається зауваженням, що теоретичне пізнання та пізнання під час розслідування злочинів відрізняються за своїм предметом і методом. Предмет теоретичного пізнання безмежний, його становлять нові явища та закономірності. Предмет пізнання під час розслідування конкретного злочину обмежений дослідженням власне злочинної події та її відображенням у навколишньому середовищі, а також нормами законодавства, він пов'язаний не з новими, а вже з пізнаними сутностями й виражається в таких поняттях, як подія злочину, вина, інші обставини, що підлягають доказуванню.

Отже, методологія криміналістичного забезпечення розслідування злочинів охоплює два рівні: емпіричний і теоретичний. Ці рівні різняться глибиною, повнотою і всебічністю дослідження об'єкта; цілями, методами досягнення та способами вираження знань; ступенем значущості в них чуттєвого й раціонального пізнання [5, с. 50].

Так, на емпіричному рівні здійснюють спостереження за об'єктами, фіксують факти, виявляють емпіричні співвідношення та закономірні зв'язки між окремими явищами. На теоретичному рівні формують систему знань щодо криміналістичного забезпечення розслідування злочинів, у якій розкривають загальні та необхідні зв'язки; відбувається формування теоретичних понять щодо ключових проблем, теоретично і практично обґрунтованих рекомендацій для підвищення ефективності окресленої діяльності.

Однак цей розподіл рівнів дослідження на теоретичний та емпіричний є умовним, оскільки з розвитком пізнання в межах виконання завдань відбувається їх перехід з однієї категорії в іншу. Таким чином, методологічні засади криміналістичного забезпечення розслідування злочинів ґрунтуються на загальних положеннях методології наукового дослідження, ураховують спеціальні прийоми реалізації методів наукового дослідження, які пристосовані для цілей науки криміналістики і покликані реалізувати завдання криміналістичних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волобуєв А. Ф. Про методи криміналістики / А. Ф. Волобуєв // Про актуальні питання судово-експертного та техніко-криміналістичного забезпечення розкриття та розслідування злочинів : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ, 2010. – С. 28–29.
2. Головин А. Ю. Методологія криміналістики: а єсть ли проблема? / А. Ю. Головин // Современные тенденции развития криминалистики и судебной экспертизы в России и Украине : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Белгород, 25–26 марта 2011 г.): в 2 т. / отв. ред. И. М. Комаров. – Белгород, 2011. – Т. I. – С. 31.
3. Основы юридической психологии : учебник / В. О. Коновалова, В. Ю. Шепитько. – 2-е изд. – Харьков : Одиссей, 2006. – С. 104–138.
4. Коваленко Є. Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України : підручник / Є. Г. Коваленко. – Київ : Юрінком Інтер, 2006. – 632 с.
5. Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень : підручник / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв, В. В. Шостак. – Київ : Знання, 2007. – 270 с.

Шаповалова Інна Олександрівна,
аспірант кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ВИКОНАВЦІВ

Оскільки є необхідність створення умов для нормальної життєдіяльності людини, то відповідні інститути громадянського суспільства повинні виконувати свої функції на високому професійному рівні [1, с. 298]. Відповідно до ч. 2 ст. 4 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», державний виконавець має здійснювати свою професійну діяльність сумлінно, не розголошувати в будь-який спосіб професійну таємницю, поважати інтереси стягувачів, боржників, третіх осіб, не принижувати їхню гідність [2]. Державний виконавець під